

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää sille varatusta mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hyvinvointialueiden valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025–2029.

Hyvinvointialueiden valtakunnalliset tavoitteet luovat keskeisen perustan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien järjestämiselle, ohjaamiselle ja kehittämiselle. Lausuntopyynnössä mainitusti, on lausuntoversio keskeneräinen, sillä virkavalmistelussa on pidetty tärkeänä saada lausuntokierrokselta näkemyksiä ja palautetta tavoitteiden jatkovalmistelua varten. Valmistelun jatkuessa, aloitetaan myös tavoitteiden poliittinen käsittely ministeriöissä.

Valmisteluryhmän esityksenä on, että tavoitteet muodostuisivat hyvinvointialueiden toimintaa koskevista tavoitteista ja toimintaedellytyksiä koskevista tavoitteista. Toimintaa koskevat tavoitteet kuvaisivat tavoiteltuja lopputuloksia: (i) väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, (ii) yhdenvertaisia palveluja, sekä (iii) taloudellista kestävyyttä. Lisäksi tavoitteeksi on ehdotettu, että kaikessa hyvinvointialueiden toiminnassa, johtamisessa ja ohjauksessa tulee painottaa (iv) vaikuttavuusperustaisuutta. Toimintaedellytyksiä koskevat tavoitteet kuvaavat tavoiteltujen lopputulosten saavuttamisen edellytyksiä, joita ovat (i) hyvinvoiva ja riittävä henkilöstö, (ii) laadukas tieto, ja (iii) toimiva yhteistyö.

Erityisesti on pyydetty lausumaan tavoitteiden lisäksi myös mittareista.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue antaa asiassa seuraavan lausunnon.

Koska nykyisessä hyvinvointialueiden ohjausmallissa tavoitteiden tarkoituksena on varmistaa palveluiden vaikuttavuus, yhdenvertaisuus ja taloudellinen kestävyys valtakunnallisesti, ovat hyvinvointialueet jo nykyisellä tavoitekaudella 2023–2025 tuoneet laajalti esiin tarpeen selkeyttää niille asetettavia tavoitteita ja näiden mittaristoa. Tältä osin lausunnolla oleva luonnos on sisällöllisesti seikkaperäisempi ja siinä esitetty jako toimintaa ja toimintaedellytyksiä koskeviksi tavoitteiksi perusteltu.

On kuitenkin olennaista, että tavoitteiden käytännön toimeenpano perustuu siten selkeisiin ja realistisiin mittareihin, joita hyvinvointialueet voivat seurata ja joihin ne voivat aidosti omalla toiminnallaan vaikuttaa.

Nyt lausunnolla olevan asiakirjan osalta erityisesti yhteistyötä koskevien tavoitteiden ja mittareiden osalta on tarpeellista luoda selkeämmät linjaukset siitä, mitä eri toimijoiden välinen yhteistyö käytännössä tarkoittaa ja mitä yhteisiä tavoitteita se palvelee. Toisekseen nyt kirjattujen vaikuttavuusmittareiden tulee pohjautua tutkittuun tietoon mahdollistaen hyvinvointialueille konkreettiset toimenpiteet.

Lisäksi tavoitteiden mittarointia on tarpeen tarkentaa tietojärjestelmien kehittämisen ja yhteentoimivuuden osalta. Osa-alueet ovat keskeisiä edellytyksiä hyvinvointialueiden toiminnan tehostamiselle ja tiedolla johtamiselle. Kansallisten ICT-ratkaisujen resurssien ei ole aiemminkaan katsottu olevan riittävät ja hyvinvointialueet ovat painottaneet, että tietojärjestelmien tulee tukea asiakastyötä ja mahdollistaa sujuva tiedonkulku alueiden välillä. On tärkeää, ettei tavoiteasetannalla ja mittaroinnilla tältä osin haastavoiteta hyvinvointialueiden toimintaa.

Edelleen asukas- ja asiakasnäkökulman vahvistaminen ja luottamuksen vahvistaminen hyvinvointialueiden palveluihin ja tämän myötä suomalaiseen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestelmään on keskeinen tekijä, jonka tulisi näkyä tavoitteiden mittaroinnissa. Asiakaskokemusten arviointia voisi laajentaa esimerkiksi kansallisten luottamusmittareiden, kuten Kansalaispulssin, käytöllä.

Yhtenä erityistä ryhmää koskevana mittarin lisäyksenä esitetään mittareita ikääntyvän väestön palveluiden laadun ja vaikuttavuuden arviointiin. Tämä väestönosa on keskeinen koko järjestelmän tulevan kehittymisen ja kantavuuden näkökulmasta.

Erityisen tärkeää on, että hyvinvointialueilla ja valtakunnallisesti seurataan samoja mittareita, joiden muutoksista tulee tiedottaa etupainoisesti ja avoimesti. On välttämätöntä, että asettavat mittarit ovat yhdenmukaisia ja niiden päivittämiseen, sekä edelleen kehittämiseen osallistuvat ennen kaikkea käytännön toiminnan rajapinnasta hyvinvointialueet tavoitteiden realistisuuden ja toteutettavuuden näkökulmasta. Tavoitteiden ja näiden mittareiden asetantaan ja seurantaan liittyy nykyisellään useita toimijoita, mikä voi johtaa hajanaisuuteen ja vaikeuttaa lopputuloksen arviointia.

Tältä osin nykyinen, nyt käsillä oleva tavoitteiden laatimisprosessi on selkeämmin oikean suuntainen, mutta tarkastelua tulisi jatkossa edelleen syventää jo varhaisemmassa virkavalmistelun vaiheessa.

Mittariston kehittämisessä on yleisesti keskeistä varmistaa, että tavoitteiden arviointi keskittyy strategiselle tasolle eikä pelkästään operatiivisiin yksityiskohtiin. Samalla sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen palveluiden strateginen yhteensovittaminen on myös tavoitetasolla tärkeää. Tältä osin tavoiteasetanta on jo nyt aiempaa selkeämpi, myös mittareiden osalta. Kysymys on kaikkiaan oleellinen, mutta erityinen Keski-Uudenmaan alueella, missä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen organisaatioon kuuluva pelastuslaitos tuottaa myös keskisen Uudenmaan palvelut.

Niin ikään Keski-Uudenmaan hyvinvointialue näkee yleisesti tärkeäksi, ettei hyvinvointialueiden rahoitusmallin ennakoitavuudella ja pitkäjänteisyydellä sekä asetettavilla tavoitteilla ole ristiriitaa. Tavoitteiden mukainen eteneminen tarvitsee realistista rahoitus pohjaa ja suunnitelmallista ohjausta, sillä tavoitteet kytkeytyvät lopulta aluetasolla pitkän aikavälin toimintaa ja talouden suunnittelua, sekä palveluiden järjestämistä ohjaaviin päätöksiin. Erityisesti investointien ohjausjärjestelmää on jo aiemmin pidetty ongelmallisena, sillä se hidastaa mm. tavoitteissakin mainittuja palveluntuotannon kustannusvaikutteisuutta parantavia investointeja ja yhteishankkeita. Taloudellisen kestävyysmittariston osalta tulisi tarkentaa, miltä osin mm. laskennallinen lainanhoitokate (mittari 37) on mittarina realistinen tilanteessa, missä toiminnan tehostaminen vaatii investointivelan lisäämistä. Mikäli mittari on tältä osin yksinomaan fiskaalinen, ei se sellaisenaan anna oikeaa kuvaa alueen toiminnasta taloudellisen kestävyystavoitteen suunnassa.

Vuorinen Sam
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue